

Ny ryddighet og entusiasme

En invitasjon til Den norske kirkes ledelse

Av generalsekretær Øystein Magelssen, KFUK-KFUM, oktober 2016

Jeg har tro på en mer formålstjenlig fordeling av ansvar og en mer dynamisk samhandling. Jeg har tro på en disponering av ressurser som utretter mer ute blant folk. Jeg tror at lokalt eierskap og frivillig mobilisering henger sammen. Jeg er overbevist om at det alltid lønner seg å først vite hva vi vil, for så å finne ut hvordan. Og jeg ser ingen grunn til å henge med hodet, så lenge vi våger å være ærlige - og ikke lar oss fange helt av indrekirkelige strukturelle prosesser og kamp om bevilgninger.

Et nytt kapittel

Forholdet mellom Den norske kirke og organisasjonene undermineres for ofte av mistro, feilaktige forestillinger og kirkepolitisk prestisje. La oss bla om og starte et nytt kirkehistorisk kapittel. For mye står på spill. Det står om kirkens diakonale og misjonale gjennomføringsevne, om barn og ungdoms tro og engasjement, og om rekruttering til liv og tjeneste i kirken.

Først må vi våge å være ærlige. Vi gjør lurt i å erkjenne hva som ikke fungerer etter intensjonene, hva som koster mer enn det i virkeligheten smaker. Så trenger vi å foreta en mer hensiktsmessig og formell sortering av oppgaver og strategier enn tilfellet er i dag. Dermed kan vi sikre en konstruktiv samhandling, utvikling og ny vekst.

Til forutsetningen om ærlighet hører også oppriktighet på organisasjonenes egne posisjoner i sine forhold til Den norske kirke. Både kirken og organisasjons- og institusjonsfloraen har gjennomlevd store endringer i løpet av de siste par generasjoner. De videre strategier for samhandling bør derfor gjelde aktører som uforbeholdent, definerer sin virksomhet som del av Den norske kirke, og forholder seg lojalt til kirkens strukturer og ledelse.

Profesjonalisering og stagnasjon

Den stadig sterkere profesjonaliseringen av menighetsarbeidet er i ferd med å gjøre Den norske kirke for dyr i drift. Til dette kommer nye arbeidstidsbestemmelser og kvalifikasjonskrav som begrenser de ansattes fleksibilitet og innsats, samt øker kostnadsnivået. Aldri før har så mange hatt sin lønnede arbeidsplass i kirken, og aldri før har de formelle kompetansekravene vært strengere.

Samtidig stagnerer kirkens lokale diakoni, misjons- og barne- og ungdomsarbeid. Dette arbeidet ledes og utvikles stadig sjeldnere av frivillige. I en del menigheter ser vi nærmest et total fravær av frivillig involvering og engasjement. Det er dessverre grunner til å anta at det er en utilsiktet sammenheng mellom disse to utviklingstrekkene.

Den kirkelige rådsstrukturen (menighetsråd, fellesråd, prostiråd, bispedømmeråd, kirkemøte og kirkeråd) hører også med til bildet. Det kirkelige demokratiet er tillagt stadig større ansvar og flere oppgaver. Samtidig er det stadig mer krevende å finne nok villige og kompetente kandidater til å fylle alle vervene. Mange opplever stor avstand mellom de føringer som legges på sentralkirkelige hold om rådernes involvering i reformer og kirkepolitiske spørsmål, og hva det er vilje og kapasitet til i den lokale virkelighet.

Det viktigste kan ikke vedtas

Det var en gang et Ungdommens Kirkemøte som ville at barn og ungdom skulle kjenne seg mer hjemme i gudstjenesten. Vi voksne tok saken alvorlig. En rekke komiteer ble nedsatt. Kirkebyråkratiet gjorde en imponerende jobb. Det gikk åtte år. Komiteene ble ferdige. Gudstjenestereformen ble sjøsatt. Men hvor ble det av de unge?

Det var en gang en kirke som mente det så vel. I tro på det kirkelige demokrati ble de unges representativitet styrket, visjoner, planer og reformer vedtatt. Fine ord ble flagget: «Involvering, stedegengjøring og fleksibilitet». Gjennom «systematisk og sammenhengende trosopplæring» skal bredden av nye generasjoner vinnes. Trosopplæring, diakoni, kirkemusikk. «Mer himmel på jorda» Men kan alt vedtas?

Noen nye formuleringer og rekkefølger, lokale grunnordninger og ny fin salmebok, er alene ikke nok til å gjøre gudstjenesten til et samlingspunkt for nye generasjoner. Det må mer til enn gode punktuelle breddetiltak for å leve og vokse i tro på Jesus Kristus. Skal troen erkjennes og modnes, så innsikt bli til innsats og holdninger blir handling, så må unge mennesker oppleve å høre til i kirken med hele sine liv, sitt strev og sine visjoner. Det må finnes åpne, trygge fellesskap i lokalmenigheten, hvor barn og ungdom finner venner, blir sett og utfordret. Og det trengs sammenhenger å høre til i og identifisere seg med som er store nok til at troen ikke blir igjen hjemme, når student- og arbeidsliv fører en til ukjente steder.

Visjon og virkelighet

-Men dette er vel alle enig om, tenker du kanskje? Ja, jeg vil helst tro det. Og dette er da heller ikke noe forsøk på å snakke ned kirkens trosopplæringsstrategi eller andre sentralkirkelige visjoner og planer; eller sågar å ta motet fra noen. Men det er et forsøk på ærlighet. Et selvkritisk blikk på hvordan vi faktisk prioriterer. For det sier i virkeligheten mer om hvilke strategier som gjelder, enn alle gode forsetter.

Noen har regnet ut at Den norske kirke har mottatt to milliarder kroner til å gjennomføre trosopplæringsreformen siden starten i 2003. Et omfattende plan- og rapporteringsregime har pålagt alt fra deltidsansatte trosopplærere til travle biskoper å bruke mer tid foran PC'ene enn i møte med målgruppa. Hva den store gudstjenestereformen kostet totalt i kroner og innsats, har kanskje ingen våget å summere. Det springende punkt er uansett om det smaker hva det koster?

Stortinget vedtok trosopplæringsreformen for å sikre en videreføring av kristendomsopplæringen som skolen tidligere hadde i oppgave å gi kirkens mange døpte. Trosopplæringen skulle altså fortsatt være og gi noe annet, både substansielt og metodisk, enn menighetenes frivillige barne- og ungdomsarbeid. En forutsetning var at bredden skulle få dette. Derfor ble det satt ambisiøse mål om en dekningsprosent på 70% av kullene, og friske midler ble fordelt til alle prostier.

De fleste steder er vi ennå langt unna å nå slike måltall. Det er vanskelig å finne nye arenaer og tider som kan samle bredden av barnekullene utenom skoletiden. Mens skolens gamle kristendomsfag samlet alle årskull barn og ungdom til ukentlig undervisning, er det i mange menigheter vanskelig å få til mer enn ett punktuelle breddetiltak i året for enkelte kull.

Trosopplæringen drives i hovedsak av kirkelige ansatte. For å gjennomføre menighetenes lokale trosopplæringsplaner, benyttes også andre ressurser enn det de friske trosopplæringsmidlene gir råd til. (Andre kirkelige stillingsressurser og lokalt innsamlede

midler.) En utilsiktet effekt av blant annet dette, er stagnasjonen i det organiserte barne- og ungdomsarbeidet i menighetene, det såkalte «kontinuerlige arbeidet». De fellesskapene som samles og utvikles fra uke til uke, drevet i hovedsak av frivillige, men gjerne initiert og servet av prester, kateketer, egne barne- og ungdomssekretærer, «ettåringer» etc.

Dette betyr ikke at trosopplæringsreformen var et feilgrep, og det er vanskelig å forstille seg hvor vi hadde vært uten. Gjennom satsingen på trosopplæring har vi vunnet verdifull ny teologisk innsikt i formidling av evangeliet blant barn og ungdom, styrket kirkens metodiske og pedagogiske ferdigheter, skjerpet mange lokalmenigheters ansvar overfor de mange som døpes, og opplevd en økende bevissthet om kirkerommets betydning i møte med barn og ungdom som symbol- og hjemsted for troen, – for å nevne noe. Tusener av barn får hvert år erfare trospraksiser som sammen med mer teoretisk kunnskapstilegnelse, gir dem en mer helhetlig opplevelse av kristen tro og liv. I tillegg har vi fått en stor og mangfoldig ny profesjonsgruppe av «trosopplærere» som tilfører kirken faglige og menneskelige ressurser og innsats.

KIFO (Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning) leverte i 2015 en forskningsrapport som sier at «de som uttrykker størst tilfredshet med trosopplæringsreformen synes å være de som ser den som en mulighet til å utvikle og forbedre også de andre delene av menighetens virksomhet.» Samtidig avslører rapporten at trosopplæringsutvalg bestående av frivillige og representanter for menighetsrådene, kun er aktive i en av fire menigheter, og at mye av trosopplæringen mange steder fungerer mest som en profesjonell «satellittvirksomhet», i forhold til resten av menighetsarbeidet.

Gode synergieffekter

I styringsgruppa for trosopplæringsreformen sin rapport fra forsøks- og utviklingsfasen (2003-2008), ble kritiske faktorer for en fornyet trosopplæring presentert. Der ble poengtert viktigheten av å «skape naturlige og strategiske relasjoner mellom tidsavgrensede tiltak og det kontinuerlige arbeidet i kirkens barne- og ungdomsarbeid.» Videre kom gruppa under ledelse av biskop Helga H. Byfuglien, med klare anbefalinger nettopp når det gjaldt forholdet mellom Den norske kirke og organisasjonene:

«Organisasjonene har både en kompetanse, et organisasjonsapparat og en vilje til å spille en rolle i videreutviklingen av kirkens trosopplæring. Det er tjenlig at dette tydeliggjøres i ny plan for trosopplæring, og at det søkes et nært samarbeid med disse organisasjonene både lokalt, regionalt og sentralt. Det er naturlig når det opprettes lag og foreninger i det kontinuerlige arbeid i menighetene at disse meldes inn i en nasjonal organisasjon. Dette gir et nettverk og tilgang til materiell og ressurser.»

Denne linjen bør nå følges langt sterkere enn hva praksis har vist siden styringsgruppas rapport for snart 10 år siden. Kirken har i stedet valgt å bygge opp en profesjonell barne- og ungdomsorganisasjonsliknende virksomhet på sentralt og regionalt nivå. Her er det gjort og gjøres det mye godt arbeid. Blant annet utviklingen av programkonsepter for ulike breddetiltak (f.eks. Lys Våken, Tårnagenthelg, Kode B m.m.). Substansielt og metodisk er dette imidlertid til forveksling likt mye av det KFUK-KFUM lenge har vært anerkjent for i vårt programarbeid, og det er grunn til å spørre om mye av dette oppfyller forutsetningen om trosopplæringens «annerledeshet» i forhold til innholdet i tradisjonelle kristne barne- og ungdomsarbeidet. Men aller viktigst er det å merke seg, at denne organiseringen er en svært kostbar løsning for kirken, med manglende frivillige nettverk og deltakelse, samt begrenset faglig kompetanse.

I fortsettelsen bør dette endres. Heldigvis er det også mange gode og levende eksempler på en annen strategi. Det er der prostier og lokale menigheter velger å samhandle tett med KFUK-KFUM eller andre organisasjoner, slik at kontinuerlig arbeidet og punktuelle breddetiltak virker sammen og det oppstår gode synergieffekter:

1. Gjennom f.eks. våre ledertreningsprogrammer MILK (for fjorårskonfirmanter) og «Leder i Vekst» (treårig kurs for ungdom i videregåendealder), Ten Sing-seminar, utvekslingsprogrammer og folkehøgskoler rekrutteres og utrustes lokale unge medarbeidere.
2. Gjennom deltakelse på våre leirer og festivaler, og ofte «skreddersydde» kurs og fagdager, blir det mulig for mange lokalmenigheter å gjennomføre mye de alene ikke har ressurser eller bemanning til.
3. Gjennom å organisere sitt kontinuerlige arbeid i KFUK-KFUM, får menighetene en forutsigbar økonomisk driftsstøtte, tilgang på viktig programstoff og avgjørende bistand fra ansatte og frivillige.
4. Viktigst er kanskje den større sammenhengen barn og ungdom også blir en del av og kan identifisere seg med - både nasjonalt og globalt - noe som for mange er avgjørende for deres videre trosnivå som unge voksne.
5. Det er dessuten stadig en kjensgjerning at ingen andre sammenhenger rekrutterer så bredt til kirkelige utdanningsløp og yrkesliv som en oppvekst i et organisert kristent barne- og ungdomsarbeid.

Et konkret eksempel: KFUK-KFUM i samarbeid med Skøyen menighet i Oslo, fikk tildelt midler i år til utvikling av et breddetiltak knyttet til påsketiden som kan gjennomføres i kombinasjon med kontinuerlig arbeid. Resultatet er påskemusikalen «Stå opp» for 10-13-åringer, skrevet av Hans Olav Baden og Torbjørg Torp Nilsen. Ett eller flere tweenskor kan bruke våren på å øve inn sanger og eventuelt musikalelementer fra «Stå opp». Så kan de være med på en av de første helgene etter påske, hvor flere barn kan inviteres. Breddetiltaket kan her enten være at man lærer og synger noen sanger sammen, eller at man bruker fortelling, bordkonkurranse eller rebusløp, eventuelt at man gjør begge deler. Tweenskorret kan ha sin konsert samme helg, noe mange allerede har i påsketiden (mai). Slik kan også deltakerne på breddetiltaket bli kjent med tweensarbeidet og bli ønsket velkommen inn i det. Breddetiltaket isolert er tenkt gjennomført med en fire timers samling lørdag og deltakelse på gudstjeneste søndag. «Stå opp» vil bli lansert på Trosopplæringskonferansen i år.

En ny ryddighet

Den norske kirkes samtidige bredde og enhet er i historisk perspektiv, et resultat av det mangfoldige organisasjonslivet. Det har gitt kirkens medlemmer anledning til å tilhøre hver sine miljøer og fløyer innen samme kirke. Det har vært mulig å møtes om ord og sakrament i kirken om formiddagen, for så å kunne søke til hver sine bedehus om kvelden sammen med meningsfeller og likesinnede. Slik har det organiserte mangfoldet lenge vært den beste garantien for kirkens enhet.

Dette bildet er for lengst i ferd med å slå sprekker. Det er to hovedårsaker til dette:

1. Først og fremst at stadig flere organisasjoner og lag har valgt å markere avstand og forbehold overfor Den norske kirke, eller har utviklet en mer uklar teologisk og konfesjonell profil. I den første kategorien finner vi de som velger å opprette egne trossamfunn, så som Norsk Luthersk Misjonssamband og Indremisjonsforbundet. En variant er de som danner sine egne forsamlinger / «valgmenigheter» parallelt med kirkens soknestructur, så som Normisjon med f.eks. IMI-kirken, Storsalen og

Norkirken. I den andre kategorien finner vi både gamle, etablerte organisasjoner og nyere bevegelser som har en mindre konsistent og tydelig evangelisk luthersk profil, og orienterer seg gjerne mot mer frikirkelige og karismatiske retninger, så som KRIK (Kristen Idrettskontakt), Skjærgårdsgospel, Ny Generasjon, Soul Children og Oase-bevegelsen.

2. Den andre årsaken er «arbeidskirken», arenaen for det som tidligere «skjedde på bedehuset» i det selvstendige foreningslivet. Etter modell fra amerikansk kirkeliv, fungerer mange av Den norske kirkes menigheter som selvstendige lokale organisasjoner. Deres mål er å drive en åpen aktivitetskirke uka gjennom, med en ansatt «kirkestab» som bemanning og menighetsrådet som styre. Innenfor disse arbeidskirkemenighetene finner vi også to kategorier: Det er de som er bevisst på å organisere deler av sitt arbeid i nasjonale organisasjoner, og de som velger å la sin virksomhet stå helt på egne bein uten å ha tilhørighet i noen større sammenheng.

Tiden er inne for en ny ryddighet. Fortsatt bør selvsagt «alle gode krefter» ønskes velkommen som deltakere i kirkens romslige arbeidsfellesskap. Fortsatt bør også den varierende norske «kirkegeografi» tas på alvor, og godartede naboskap mellom kirke og bedehus pleies og videreutvikles. Samtidig gjør den aktuelle situasjon at tiden er moden for å formalisere et nærmere og mer forpliktende samarbeid mellom Den norske kirke og enkelte organisasjoner og institusjoner.

Innen kirkefaglig utdanning og veiledning er dette allerede langt på vei realisert, gjennom ulike avtaler og planer for samhandling mellom Den norske kirke og utdanningsinstitusjonene. På det diakonale feltet likeså, hvor det fra gammelt av er innarbeidet en god praksis med at selvstendige diakonale aktører som Kirkens Bymisjon, Kirkens Sosialtjeneste og Kirkens SOS er kirkens forlengede armer. Siden 1993 har Samarbeidsrådet for menighet og misjon (SMM) regulert samvirke mellom den offisielle kirke og et knippe av misjonsorganisasjonene. Også Sjømannskirken og Kirkens Nødhjelp har fått formaliserte og avklarte relasjoner til Den norske kirke, når det gjelder kirkens betjening av nordmenn i utlandet og kirkens bistandsengasjement. Nå gjenstår en mer formalisert avklaring når det gjelder kirkens trosopplæring, barne- og ungdomsarbeid, samt arbeid blant studenter/unge voksne, gruppen 0-26 år.

Kirkens Unge / KFUK-KFUM

KFUK-KFUM er en del av det globale økumeniske fellesskapet i YWCA og YMCA. I Norge har vi imidlertid vår primære kirkelige og teologiske forankring i Den norske kirke. På stadig nye måter, har KFUK-KFUM gitt barn og ungdom tilhørighet i den lokale menighet, og fostret nye generasjoner til aktiv tjeneste i kirke og samfunn, lokalt og globalt. Slik skal det fortsette.

Vi forholder oss uforbeholdent til Den norske kirke, vel vitende om at 80-90% av vårt lokale barne- og ungdomsarbeid skjer innen rammene av Den norske kirkes menigheter. Vår selvforståelse er derfor at vi er kirkens barne- og ungdomsarbeid, slik vi også mange steder blir regnet med som en helt avgjørende partner i arbeidet. Litt uhøytidelig sagt, er det ingenting av det KFUK-KFUM står for som ikke nå er vedtatt av Kirkemøtet.

For videreutviklingen av kirkens trosopplæring og menighetenes kontinuerlige barne- og ungdomsarbeid, for å sikre en mer systematisk lederopplæring og nødvendig styrking av kirkens konfirmantarbeid, for å øke det kirkelige engasjementet blant eldre ungdom og unge voksne, samt sikre rekrutteringen til kirkefaglig utdanningsløp og yrkesliv, bør det nå inngås

et nærmere og mer forpliktende samarbeid mellom Den norske kirke og KFUK-KFUM, lokalt, regionalt og nasjonalt. Herved er invitasjonen gitt kirkens ledelse ved bispemøtet og kirkerådet. La oss drøfte mulige veier å gå. KFUK-KFUM bør bli kirkens hovedsamarbeidspartner for arbeid blant unge mennesker. Gjennom en gjensidig forpliktende og langsiktig samarbeidsavtale kan vi etablere Kirkens Unge / KFUK-KFUM (Den norske kirkes barne- og ungdomsarbeid).

Det er også andre organisasjoner - med mer avgrenset arbeid og spesifikke mål - som Den norske kirke kan fornye samarbeidet med i samme omgang, så som Søndagsskoleforbundet, Ung Kirkesang og NMS U (Det Norske Misjonsselskaps Barne- og Ungdomsorganisasjon). Og det er barne- og ungdomsorganisasjoner med en mer differensiert lojalitet overfor Den norske kirke som det også gjelder å ivareta en ryddig og konstruktivt relasjon til, så som Acta (Barn og unge i Normisjon) og NML Ung (Norsk Luthersk Misjonssamband sin barne- og ungdomsorganisasjon).

En ny entusiasme

Organisasjonsfloraen er stor - mer eller mindre innen Den norske kirke. Det gjelder å ikke betrakte hverandre som konkurrenter. Og fra kirkens side gjelder det å ikke bare sitte stille i kirkeskipet av frykt for å favorisere noen og komme i unåde hos andre. Det er mennesker og oppgaver nok til alle. Dessuten er dagens organisasjonskart mest av alt et komplementært fellesskap av aktører med hver sine profiler og oppdrag. Det er ingen grunn til ikke å glede seg over hverandres gode resultater, og søke å legge til rette for at andre lykkes.

KIFO leverte i 2014 en annen vesentlig rapport, «Profesjonalisering og frivillighet, om trosopplæringsreformen og samarbeid mellom Den norske kirke og de kristne organisasjonene». Denne viser blant mye annet, at det er lettere å rekruttere frivillige til kontinuerlig arbeid enn til enkelttiltak. Lokalt eierskap og frivillig mobilisering henger sammen. Tilhørigheten i et lokalt miljø som samles regelmessig, hvor den enkelte blir sett og utfordret er helt avgjørende. Det samme er verdien av å tilhøre en større sammenheng utover den lokale kontekst. Økt sekularisering og større religiøs mangfold tydeliggjør viktigheten av overbevisning og engasjement må forankres hos den enkelte.

Alt ligger til rette for en ny entusiasme, en ny giv gjennom en mer formålstjenlig fordeling av ansvar og en mer dynamisk samhandling. Nå som Den norske kirkes bevilgningsregime endres fra 2017, må uansett organiseringen av trosopplæringen og forholdet til kontinuerlig arbeid diskuteres. Dersom vi er tilstrekkelig bevisst på hva vi vil, gir mye seg selv når det gjelder hvordan, på bakgrunn av de mange erfaringer som er gjort, og de aktuelle rammevilkår. Målbevissthet og gjennomføringsevne springer ut av et engasjement og en entusiasme som er overordnet kirkepolitisk prestisje. Vi håper Den norske kirkes ledelse tar imot vår invitasjon.
